

M.Rudenko

Formation of proper financial resources transport enterprises

The sources of own financial resources of subjects of menage are described in the article. Advantages of property asset are reflected, the necessity of his use is proved for combination with other sources of financial resources. Outlined directions of increase of income of enterprise.

Одержано 17.02.12

УДК 331.101.27

С.Р. Пасека, доц., канд. екон. наук, ст. наук. спів.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Інноваційний розвиток соціально-трудового потенціалу: аналіз, тенденції, перспективи

У статті обґрунтована необхідність інноваційного розвитку соціально-трудового потенціалу. Визначено рейтинги України серед країн Європи за основними показниками інноваційної системи. Проведено моніторинг економічно активного населення за показниками «освіта та людські ресурси». Визначено шляхи покращення стану соціально-економічного розвитку країни через поліпшення освітньо-кваліфікаційних характеристик населення, інноваційне використання накопиченого освітнього та наукового потенціалу в реаліях інформаційного суспільства та економіки знань.

соціально-трудоий потенціал, інноваційний розвиток, освіта, освітньо-кваліфікаційні характеристики, інформаційне суспільство, економіка знань

Постановка проблеми. Формування ринкових умов господарювання в Україні на фоні загострення міжнародної конкуренції об'єктивно вимагають кардинально змінити підходи до чинників економічного зростання вітчизняної економіки. Економічна думка свідчить, що пріоритетним чинником економічного зростання та інноваційного розвитку кожного регіону є передусім, працюючі в даному регіоні люди із певним запасом здоров'я, знань, соціального і трудового досвіду, компетенцій, навичок, характерними моральними, трудовими цінностями, соціальними зв'язками, традиціями, ментальністю, культурою праці, особливостями спілкування та громадського розвитку. Іншими словами, йдеться про соціально-трудоий потенціал, необхідність його постійного розвитку, збагачення сучасними освітньо-професійними характеристиками, вміннями на інноваційних засадах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Огляд вітчизняних наукових джерел свідчить, що упродовж останніх років провідні українські науковці, зокрема І.Бережна, О.Гришнова, А.Колот, Е.Лібанова, К.Міхуринська, В.Новіков, О.Новікова, В.Онкієнко, І.Петрова, С. Пирожков, У.Садова, Л.Семів, М.Семикіна, А.Чухно, Л.Шаульська [1, 2, 4, 5] з тривогою відмічають кризову ситуацію у стані соціально-трудоого потенціалу України, диспропорції та розбалансованість його розвитку у переважній більшості регіонів. Наукові уявлення про соціально-трудоий потенціал, його трактування, структуру, сутність інноваційного розвитку залишаються неоднозначними. Разом з тим, висновки вчених у публікаціях зводяться до думки, що побудова економіки знань потребує усвідомлення того, що пошук невикористаних можливостей економічного

зростання слід вести у площині інноваційного розвитку соціально-трудового потенціалу регіонів України, усвідомлення потреби знаннеорієнтованого розвитку населення, засвоєння інноваційної культури.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є визначення провідних тенденцій, які впливають на інноваційний розвиток соціально-трудового потенціалу.

У контексті поставленої мети були визначені такі завдання:

- оцінити місце України у світовому інноваційному розвитку та визначити рейтинги України за складовими Глобального індексу конкурентоспроможності;

- визначити місце України за рівнем освіти та якістю людських ресурсів, а також рейтинги України серед деяких країн Європи за індексами «інноваційна система» та «освіта і людські ресурси»;

- провести моніторинг зайнятого та безробітного населення, враховуючи гендерні ознаки за показниками «освіта та людські ресурси»;

- виявити динаміку відповідності різних професійних груп економічно активного населення потребам продуктивної зайнятості, які повинні враховуватись державними програмами розвитку соціально-трудового потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на загальні умови і закономірності, характерні для України в цілому (демографічна криза, загострення соціально-економічних, екологічних проблем, наявність безробіття, складності фінансування освіти, науки, культури, низькі доходи більшості працюючих тощо), кожному її регіону притаманне специфічне поєднання чинників, які впливають на якість соціально-трудового потенціалу, передусім, стан здоров'я, рівень знань, соціального і трудового досвіду, компетенцій, практичних навичок населення, домінуючі цінності, соціальні зв'язки, культуру [1, 2, 5]. В процесі аналізу нами було вивчено стан соціально-трудового потенціалу України та її регіонів через призму завдань модернізації української економіки та суспільства, переходу на інноваційну модель розвитку.

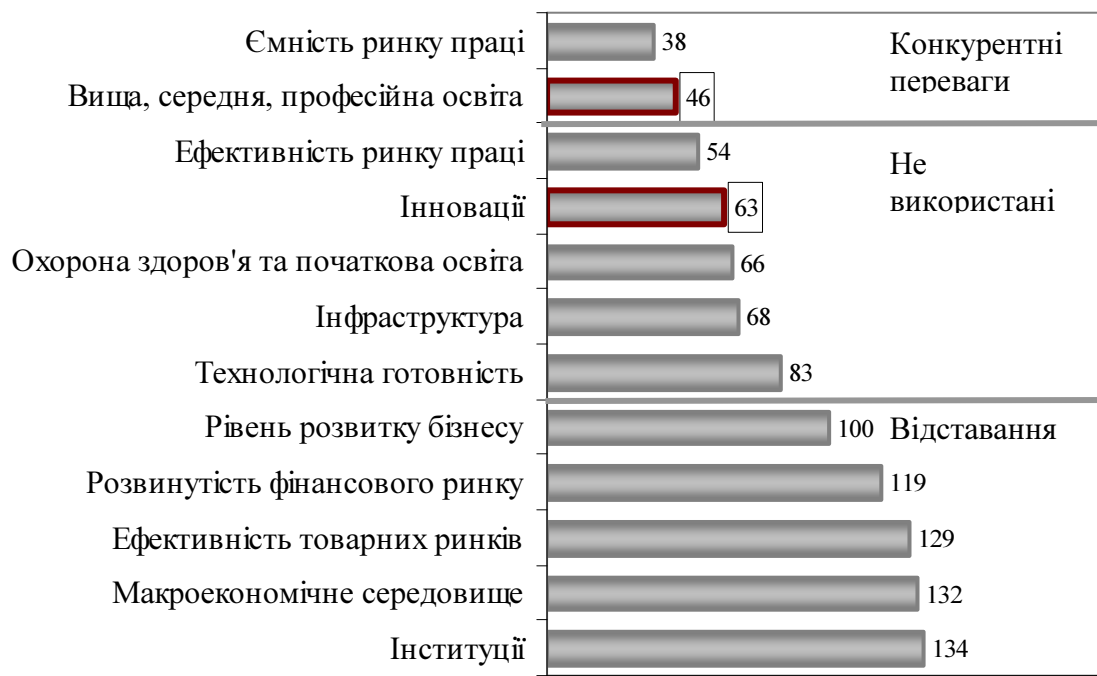

Рисунок 1 – Рейтинги України за складовими Глобального індексу конкурентоспроможності (2010-2011 рр.). Побудовано за джерелом [6]

Важливо було з'ясувати, в якому напрямі змінюється компонентна структура соціально-трудового потенціалу, чи відповідає зміст таких змін стратегії інноваційного розвитку, яке місце у світі займає Україна за цими показниками.

Аналіз довів, що упродовж тривалого періоду Україна дуже повільно переходить від стадії розвитку, керованої факторами «дешева сировина» та «некваліфікована робоча сила», до стадії розвитку, керованої ефективністю – «ефективність ринків та інституцій», «захищеність власності» тощо.

За результатами аналізу, за оснащеністю новими технологіями Україна знаходиться на 83-й сходинці у рейтингу 133 країн світу; за індексом «інновації» у рейтинг у 2010-2011 рр. знизився до 63-го місця (рис. 1), що спричинено погіршенням показників інноваційної спроможності (37-е місце), якості науково-дослідних інститутів (68-е місце), взаємозв'язків університетів з промисловістю у сфері досліджень і розвитку (72-е місце), державних закупівель новітніх технологій і продукції (112-е місце). За показником «інновації» Україна за цей час поступилася 11-ма сходинками іншим країнам світу, за інноваційною спроможністю – опустилася на 6 сходинок, за якістю науково-дослідних інститутів – на 20, за видатками на дослідження і розвиток – на 17, за взаємозв'язками університетів з дослідженнями і розвитком – на 23, за державними закупівлями новітніх технологій і продукції – на 58.

Подібний стан речей є прямим свідченням недосконалості системи державного регулювання розвитком соціально-трудового потенціалу, нездатності системи управління реагувати навіть на усталені тренди, що вказують на погіршення ситуації. Зрушення на сходинку нижче в частині наявності вчених та інженерів, як і кількості патентів, отриманих у США, зайве підкреслює відмічену обставину, засвідчуючи як наявність потенційних можливостей до позитивних зрушень, так і відсутність стимулів активізувати інноваційну активність, що позначається не лише на показниках Глобального індексу конкурентоспроможності, а й на низці суміжних показників, один з яких – Індекс економіки знань.

Уявлення про динаміку складових індексу «інновації» для України дає табл. 1.

Таблиця 1 – Динаміка складових індексу «інновації» для України (2008-2011 рр.)

	2008-2009 рр.		2009-2010 рр.		2010-2011 рр.	
	рейтинг (134 країн)	бал (1-7)	рейтинг (133 країн)	бал (1-7)	рейтинг (134 країн)	бал (1-7)
Інновації	52	3,4	62	3,21	63	3,11
Інноваційна спроможність	31	3,8	32	3,7	37	3,5
Якість науково-дослідних інститутів	48	4,2	56	3,9	68	3,6
Видатки компаній на дослідження і розвиток	52	3,3	68	3,0	69	3,0
Взаємозв'язки університетів з промисловістю у сфері дослідження	49	3,6	64	3,5	72	3,5
Державні закупівлі новітніх технологій і продукції	54	3,7	85	3,3	112	3,1
Наявність вчених та інженерів	54	4,4	50	4,4	53	4,3
Кількість патентів, отриманих у США (на 1 млн. населення)	65	0,3	64	0,5	64	0,4

Побудовано автором за джерелом [6].

Індекс економіки знань оцінюється Інститутом Світового банку шляхом узагальнення результатів різних міжнародних експертних обстежень та офіційної

статистики зі 109 структурних та якісних показників і формується з таких індексів: економічний та інституційний режим для інновацій; інноваційна система; освіта та професійні навички населення; інформаційно-комунікаційна інфраструктура. Україна за цим індексом посідає 51-е місце серед 146 країн (див. табл. 2, побудовану за джерелом [6]).

Таблиця 2 – Індекс економіки знань в деяких країнах Європи (2009-2010 рр.)

	Індекс економіки знань	Місце країни у рейтингу	Місце країни за складовими індексу			
			Економічні стимули та інституції	Інноваційна система	Освіта і людські ресурси	Інформаційно-комунікаційні інфраструктура
Данія	9,52	1	2	5	1	9
Швеція	9,51	2	8	2	7	2
Фінляндія	9,37	3	10	3	3	16
Великобританія	9,10	7	12	11	15	6
Німеччина	8,96	12	14	18	19	5
Естонія	8,42	21	20	36	22	12
Ізраїль	8,01	26	26	9	42	39
Литва	7,77	31	31	45	17	29
Польща	7,41	37	37	38	29	42
Румунія	6,43	47	45	60	48	54
Україна	6,00	51	80	56	26	62
Росія	5,55	60	127	41	38	54
Туреччина	5,55	61	44	55	87	75
Казахстан	5,05	72	70	92	39	79
Білорусь	4,93	73	137	58	30	80

За рівнем освіти та якістю людських ресурсів Україна оцінена 26-ю позицією (близько до позицій Естонії, Польщі, Білорусі), за інноваційною системою 56-ю (близько до позицій Литви, Румунії, Туреччини, Білорусії), за розвитком інформаційно-комунікаційної інфраструктури 62-ю (близько до позицій Румунії, Росії), за економічними стимулами та інституціями – 80-ю позицією (близько до позиції Казахстану) 146-ти позиційної рейтингової шкали (рис. 2). Переважна більшість позицій вказують на наявність невикористаних резервів, які бажано віднайти та застосувати, користуючись перевагами позиції «освіта та людські ресурси».

За допомогою загального інноваційного індексу Європейського інноваційного табло у 2010 р. порівняно спроможність країн Євросоюзу, США, Японії та деяких інших країн здійснювати інновації, користуючись оцінкою: людських ресурсів, відкритості та привабливості дослідницької системи, фінансових можливостей, рівня інвестиційної активності підприємств, партнерства, інтелектуальної власності, економічної ефективності.

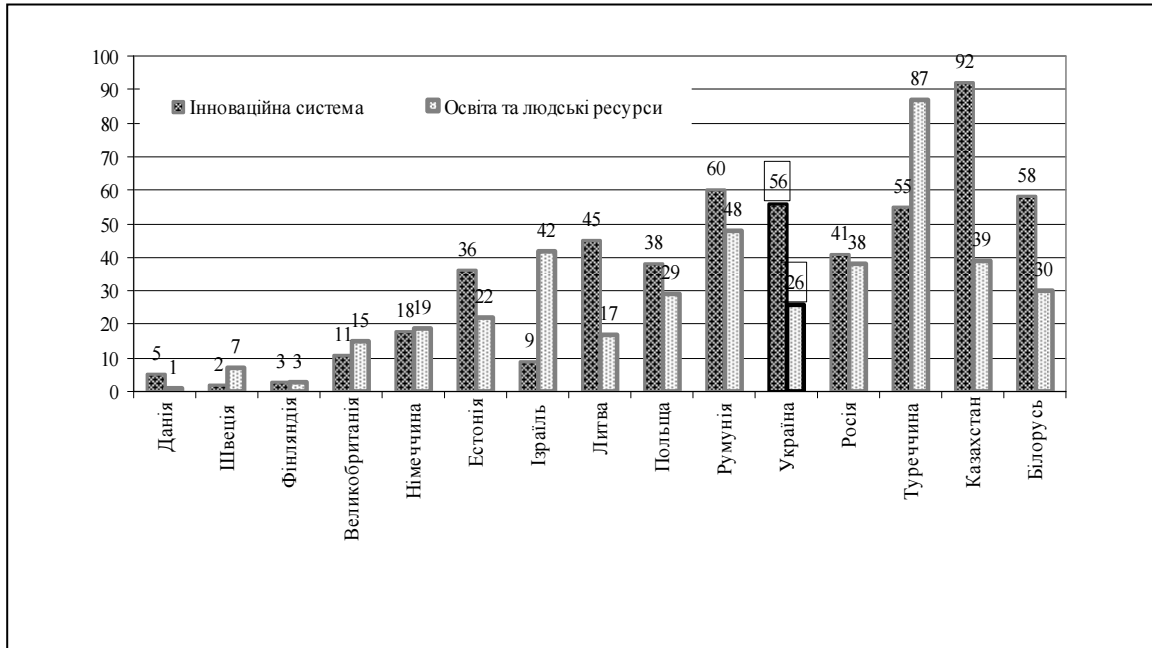

Рисунок 2 – Рейтинги України серед країн Європи за індексами «інноваційна система» та «освіта і людські ресурси». Побудовано за даними табл.2 на основі джерела [6]

Оцінки згруповано у три блоки – «система ресурсного забезпечення», «інноваційна активність підприємств», «результативність науково-технічної та інноваційної діяльності». За інноваційним індексом Україна знаходиться в останній (четвертій) групі – групі країн, що «наздоганяють» (рис. 3), знаходячись на рівні Росії, Болгарії, Хорватії. Відставання від інших країн складає: від країн «лідерів» – близько 3 разів, країн «послідовників» – близько 2 разів, країн з «помірними» інноваціями – близько 1,5 разів (рис. 3).

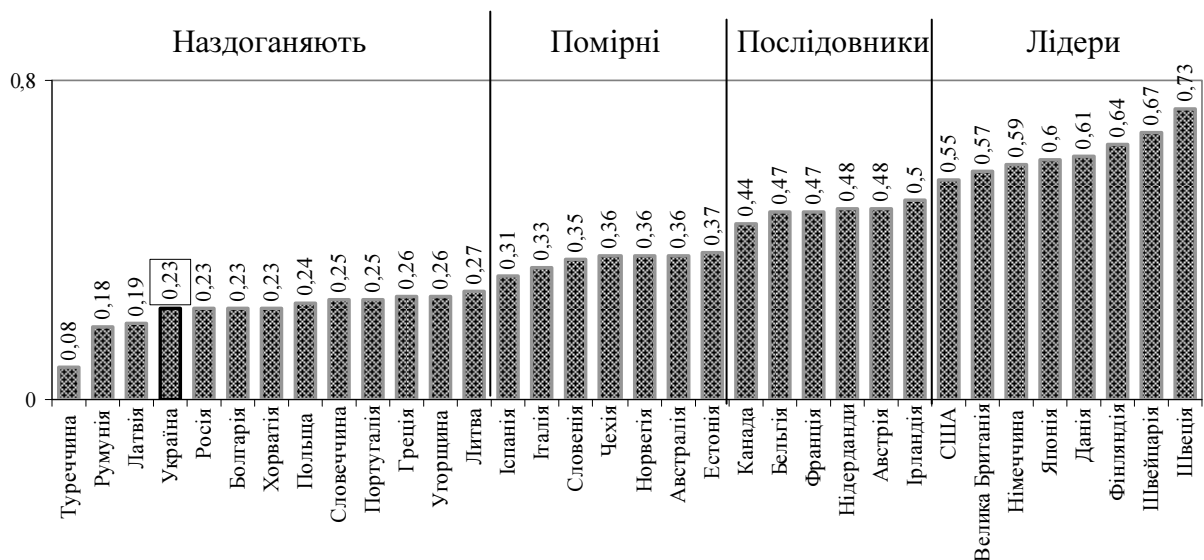

Рисунок 3 – Упорядкування деяких країн світу за значення «Загального інноваційного індексу». Побудовано за даними джерела [6]

Враховуючи окреслене, можна стверджувати, що подальші перспективи прогресивного соціально-економічного розвитку слід пов'язувати зі змінами показника «освіта та людські ресурси». Йдеться, передусім, про підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня населення, підвищення інноваційної активності працівників, що відкрило б нові можливості для піднесення конкурентоспроможності виробництва товарів та послуг, дозволило б вивести країну у коло конкурентоздатних держав світу, забезпечило суспільству добробут, якого воно заслуговує.

Розглянувши показник рівня освіти зайнятого та безробітного населення, аналізуючі гендерні ознаки освіти, можна зазначити, що рівень освіти економічно активного населення України у віці 15-70 років є досить високим: 25,8% (кожен четвертий) цієї категорії населення має повну вищу освіту (майже кожен четвертий), 20,5% – неповну вищу освіту (майже кожен п'ятий), 44,9% (майже половина) – повну загальну середню освіту. Близьким до цього за рівнем освіти є розподіл, який стосується як зайнятих, так і безробітних. Дещо інша картина спостерігається з урахуванням гендерного аспекту. Серед чоловіків вищу, як і неповну вищу, освіту мають на 5% менше економічно активних, ніж серед жінок, але майже на 15% більше тих, хто має повну загальну середню освіту. То ж за цим показником випереджаючі позиції мають жінки. Щодо поселень (міських, сільських), то випереджаюче місце належить мешканцям міст, де майже на 22% більше економічно активного населення з повною вищою освітою, на 10% – з неповною вищою освітою, та на 20% менше (порівняно з сільською місцевістю) тих, хто має повну загальну середню освіту.

Отже, в міських поселеннях концентрується більша частина економічно активного населення з вищою освітою – повною та неповною.

Моніторинг показав, що за 10 останніх років серед економічно активного населення віком від 15 до 70 років на 31,5% (майже на третину) збільшилася частка тих, хто має повну вищу освіту, на 73,9% (майже на дві третини) – тих, хто має повну загальну середню освіту, що є свідченням суттєвих зрушень щодо можливостей доступу населення до освіти з точки зору можливостей отримання диплому чи атестату безвідносно до якості здобутої освіти, якщо мати на увазі лише наведені дані.

Стосуючись усього економічно активного населення, виявлена динаміка не могла не позначитися на професійних групах (стратах). Так, за період 2000-2010 рр. на 11,1% зросла кількість законодавців, вищих державних службовців, керівників, менеджерів верхнього рівня управління, що обумовлено суттєвим збільшенням частки тих, хто отримав вищу освіту. На 7,8% збільшилася кількість професіоналів, що, вважаємо, обумовлено щойно згаданою обставиною. На 29,2% зросла кількість працівників сфери торгівлі та послуг, на 35,6% – кількість тих, хто має найпростіші професії, або зовсім не має професії, зменшилася на 23% кількість фахівців, майже на скільки ж – технічних службовців, робітників з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного обладнання, кваліфікованих робітників з інструментом, що аж ніяк не пов'язується з «проривом» щодо проаналізованої вище ситуації з рівнем освіти економічно активного населення країни.

Відповідно до наведених даних, на одного кваліфікованого робітника сільського господарства припадає, в середньостатистичному, 8,9 законодавців, вищих державних службовців, керівників, менеджерів вищих ланок управління, 15,3 професіоналів, 11,8 фахівців, 2,9 технічних службовців, 10,5 працівників сфери торгівлі та послуг, 21,9 кваліфікованих робітників з інструментом, 13,3 робітників з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного обладнання, 14,3 представників найпростіших професій. Такий розподіл свідчить про відсутність з боку держави належного регулювання процесу підготовки потрібних для економіки країни кваліфікованих кадрів, спонтанний характер задоволення таких потреб. Останнє зайвий

раз підкреслюють диспропорції у структурі професійних груп, які стосуються не лише зайнятого населення в цілому, але й його гендерного поділу та місць проживання – міські поселення чи сільська місцевість. Так, у складі професійної групи законодавців, вищих державних службовців, керівників, менеджерів вищих ланок управління, чоловіків на 37% більше, порівняно з жінками, у складі кваліфікованих робітників з інструментом майже у 6,5 рази більше, ніж жінок, у складі робітників з обслуговування, експлуатації та контролю технологічного устаткування – майже в 4 рази більше. Натомість, серед професіоналів та фахівців чоловіків вдвічі, а серед технічних службовців – більш ніж у п'ять разів чоловіків менше, ніж жінок. У сільській місцевості кваліфікованих працівників відповідного (аграрного) профілю у 6,25 рази, з найпростішими професіями – майже в п'ять разів більше, порівняно з міськими поселеннями.

Висновок. Під *інноваційним розвитком соціально-трудового потенціалу* ми розуміємо безперервний процес гармонізації компонентної структури соціально-трудового потенціалу, вдосконалення його якісно-кількісних характеристик у напрямі знаннеорієнтованого розвитку, який відбувається завдяки керованому впливу держави, взаємоузгодженим діям соціальних партнерів в інтересах найповнішої реалізації трудових прав і свобод, кращого задоволення потреб населення, модернізації економіки і суспільства.

В умовах становлення ринкової економіки завжди мають місце групи чинників, які активізують, прискорюють або гальмують розвиток соціально-трудового потенціалу. Це групи природних, економічних, інноваційно-інформаційних; інституційно-правових, демографічних та соціокультурних чинників, які в у поєднанні різних ситуацій і впливів виявляють себе по-різному, тому вкрай необхідними є регулюючий вплив держави, узгоджена взаємодія різних соціальних сил – влади, бізнесу, профспілок, громадських організацій для уникнення соціальних ризиків, соціального занепаду, конфліктності, забезпечення миру, злагоду, прогресивних зрушень у напрямі модернізації економіки та суспільства.

Інноваційний розвиток соціально-трудового потенціалу слід розглядати в одній площині із вагомими чинниками сприяння модернізації економіки та суспільства, де освіта є найбільш впливовим чинником. Знецінення ролі освіти, високої кваліфікації є неприпустимим, оскільки саме від них залежить формування як загального людського капіталу (загальних знань, навичок, розумових звичок, які люди отримують у системі формальної освіти), так і професійної його частини (професійних знань і умінь, які працівники здобувають у процесі своєї професійної діяльності безпосередньо на робочих місцях). Відповідно має бути дорогою висококваліфікована робоча сила, має бути високооплачуваною праця найбільш освічених працівників. Саме з недооцінкою ролі освіти, важливості зв'язку між оплатою праці і освітою, ми пов'язуємо погіршення якості соціально-трудового потенціалу суспільства, зниження рейтингових показників України, проілюстроване вище на прикладі співставлення у міжнародних рейтингах.

Отже, шлях до прогресивних змін в економіці, як доводить розвиток передових країн світу, лежить у площині поліпшення освітньо-кваліфікаційних характеристик населення через забезпеченні якісного людського розвитку, усвідомлення цінності освіти, інноваційне використання накопиченого освітнього та наукового потенціалу, його гідну оцінку у соціально-трудовій сфері життя.

Список літератури

1. Трудовий потенціал України: оцінка стану, ефективність використання, стратегічні напрями розвитку: Монографія / [О.А.Грішнова, С.Р. Пасека, А.С. Пасека]: за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. О.А.Грішнкової. – Видавець Чабаненко Ю.А., Черкаси, 2011.– 360 с.

2. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник / [А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.]; за наук. ред. А.М. Колота. – К.: КНЕУ, 2009. – 711 с.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2011. – 282 с.
4. Соціально-трудові відносини: проблеми гармонізації: [колективна монографія] / М.В. Семикіна, З.В. Смутчак, С.Р. Пасека та ін. / За ред. М.В. Семикіної. – Кіровоград : «КОД», 2012. – 300 с.
5. Україна у вимірі економіки знань / За ред. Акад. НАН України В.М. Гейця. – К.: «Основа», 2006. – 592 с.
6. <http://www.uinte.kiev.ua/viewpage.php?page id=432>

С.Пасека

Инновационное развитие социально-трудового потенциала: анализ, тенденции, перспективы

В статье обоснована необходимость инновационного развития социально-трудового потенциала. Определены рейтинги Украины среди стран по основным показателям инновационной системы. Проведен мониторинг экономически активного населения по показателям «образование и человеческие ресурсы». Определены пути улучшения состояния социально-экономического развития страны путем улучшения образовательных характеристик населения, инновационное использование накопленного образовательного и научного потенциала в реалиях информационного общества и экономики знаний.

S. Pasieka

Innovation development of social and labor potential: analysis, trend, prospects

The position of Ukraine was reted among the European countries for the main indicators of innovation system. Carried out monitoring of the economically active population in terms of "education and human resources." Ways of improvement of the socio-economic development by improving the educational qualification of the population, innovative use of accumulated educational and scientific potential in the realities of the information society and knowledge economy. Key words: social and employment potential, innovative development, education, educational and skill characteristics, information society, knowledge economy.

Одержано 16.03.12

УДК 657

Д. Свідерський, доц., канд. екон. наук

Київський національний економічний університет

Методологічні основи податкового обліку

У статті наведено обґрунтування економічної сутності податкового обліку як підсистеми бухгалтерського обліку, його предмета та об'єктів.

бухгалтерський облік, податковий облік, фінансовий облік, податкова звітність, фінансова звітність, предмет обліку, об'єкт обліку

Одним із основних видів інформації про діяльність підприємства є звітність, яка складається за даними бухгалтерського обліку. Кожна група користувачів висуває до звітності свої вимоги, які обумовлені їх професійною зацікавленістю і дією відповідних норм чинного законодавства.

© Д. Свідерський, 2012